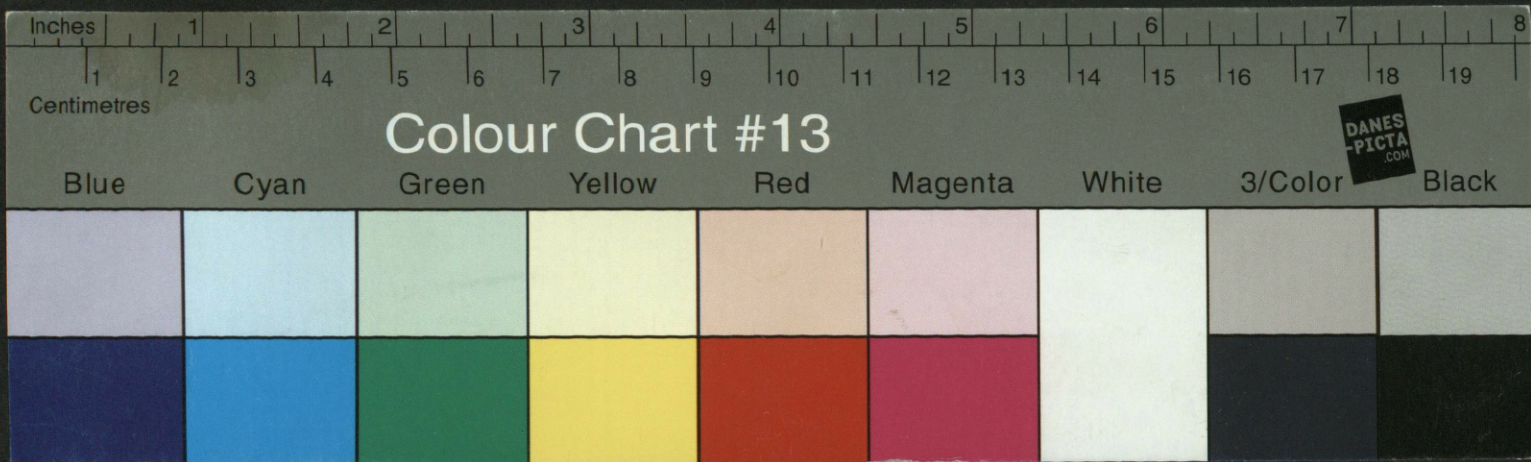

WYDAWNICTWA INSTYTUTU ŚLĄSKIEGO

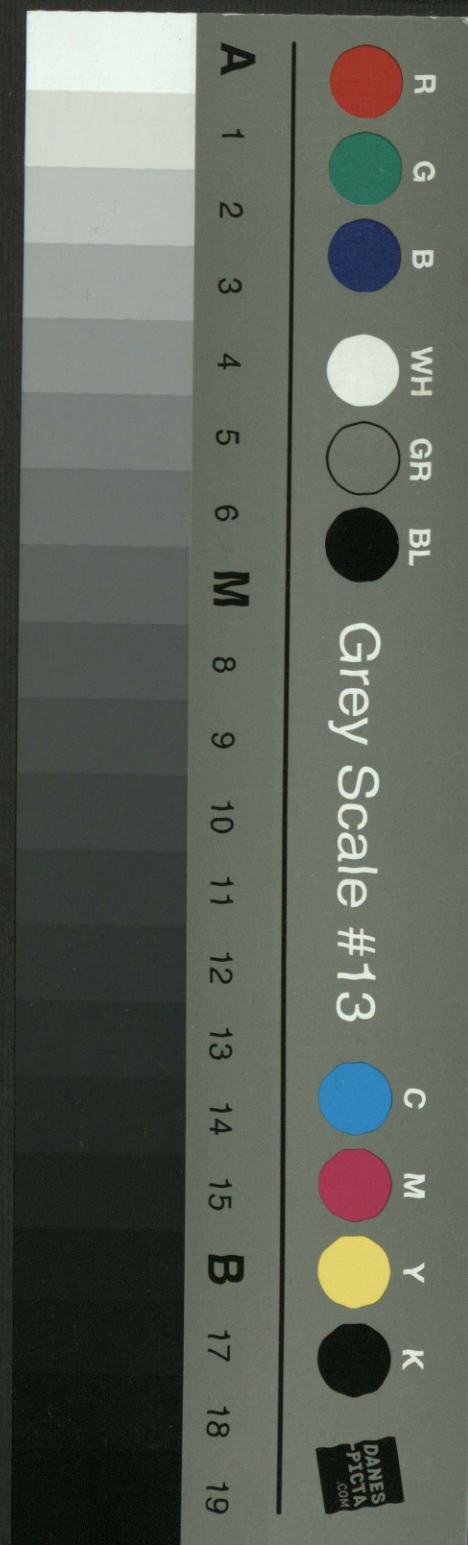
MICHAŁ AMBROS

BIBLIOGRAFIA ŚLĄSKA
JEJ STAN OBECNY I ZADANIA
NA PRZYSZŁOŚĆ

KATOWICE 1946

DRUKIEM KSIĘGARNI I DRUKARNI KATOLICKIEJ

387

WYDAWNICTWA INSTYTUTU ŚLĄSKIEGO

MICHAŁ AMBROS

BIBLIOGRAFIA ŚLĄSKA
JEJ STAN OBECNY I ZADANIA
NA PRZYSZŁOŚĆ

KATOWICE 1946

DRUKIEM KSIĘGARNI I DUKARNI KATOLICKIEJ

WYDAWNICTWA INSTYTUTU ŚLĄSKIEGO

PAMIĘTNIK INSTYTUTU ŚLĄSKIEGO

Seria II

1. Józef Feldman, Problem polsko-niemiecki w dziejach. 1946. Str. 175. Cena zł 180.—
2. Kazimierz Popiołek, Trzecie śląskie powstanie. Z 2 mapami. 1946. Str. 217. Cena zł 180.—

POLSKI ŚLĄSK

Seria II

1. Zygmunt Izdebski, Rzeka Odra — zagadnienie prawa narodów. 1946. Str. 38. Cena zł 40.—
2. Karol Małeczyński, Wojna polsko-niemiecka 1109 r. 1946. Str. 40. Cena zł 50.—
3. Ewa Małeczyńska, Polskie tradycje naukowe i uniwersyteckie Wrocławia. 1946. Str. 84. Cena zł 100.—

BIBLIOTEKA SŁOWIAŃSKA

1. Józef Widajewicz, Słowianie zachodni a Niemcy w wiekach średnich. 1946. Str. 44. Cena zł 50.—
2. Józef Widajewicz, Weleci. 1946. Str. 22. Cena zł 40.—
3. Roman Grodecki, Powstanie polskiej świadomości narodowej. 1946. Str. 58. Cena zł 60.—

ZAGADNIENIA GOSPODARCZE ŚLĄSKA

Seria II

1. Marian Kamieński, Skąły użyteczne Dolnego i Górnego Śląska. Z 3 mapkami. 1946. Str. 40. Cena zł 40.—

WSPÓŁCZESNI PISARZE ŚLĄSKA

1. Edmund Osmańczyk, Walka jest zwycięska. 1945. Str. 59. Cena zł 50.—
2. Wilhelm Szewczyk, Posągi. 1945. Str. 63. Cena zł 65.—

BIBLIOTEKA ZARANIA ŚLĄSKIEGO

1. Henryk Barycz, Uniwersytet wrocławski w przeszłości i teraźniejszości. 1946. Str. 32. Cena zł 30.—
2. Józef Widajewicz, Świętopelk Morawski a Bolesław Chrobry. 1946. Str. 22. Cena zł 25.—
3. Michał Ambros, Bibliografia śląska, jej stan obecny i zadania na przyszłość. 1946. Str. 30. Cena zł 30.—
4. Tadeusz Dobrowolski, Najstarsze drewniane kościoły śląskie jako znaki zamierzchłej przeszłości. 1946. Str. 20. Cena zł 25.—
5. Gustaw Morcinek, Wróżbita. Str. 46. Cena zł 30.—

BIBLIOGRAFIA ŚLĄSKA
JEJ STAN OBECNY I ZADANIA
NA PRZYSZŁOŚĆ

WYDAWNICTWA INSTYTUTU ŚLĄSKIEGO

BIBLIOTEKA
ZARANIA ŚLĄSKIEGO

3

KATOWICE 1946

DRUKIEM KSIĘGARNI I Drukarni KATOLICKIEJ

246.1525
303.5511
V
WYDAWNICTWA INSTYTUTU ŚLĄSKIEGO

MICHAŁ AMBROS

BIBLIOGRAFIA ŚLĄSKA
JEJ STAN OBECNY I ZADANIA
NA PRZYSZŁOŚĆ

D.12.544
KATOWICE 1946

DRUKIEM KSIĘGARNI I Drukarni KATOLICKIEJ

01

24009

10110/1

1934-D-3706

ODBITKA Z ROCZNIKA XVII ZARANIA ŚLĄSKIEGO

Zbiornica
Księgozbiorów Zabezpieczonych
w Stolinogrodzie

Zbędnym jest uzasadnianie obecnie potrzeby i roli bibliografii śląskiej. Zrobiły to zresztą wymownie liczne wydawnictwa przedwojenne zwłaszcza Instytutu Śląskiego i Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku, często zabierające w tej sprawie głos. Po wojnie światowej znaczenie bibliografii dla nas wzrosło nie tylko ze względów czysto naukowych, ale jeszcze bardziej politycznych i praktycznych. Wszak musimy odbudowywać i na nowo budować życie na szerokich polaciach Śląska. Aby zadanie to wykonać umiejętnie, należy wykorzystać liczne doświadczenia, prace i plany z przeszłości, zawarte w tysiącach tomów książek i czasopism. Wśród tej powodzi publikacyj bez dokładnej i ze znajomością rzeczy ułożonej bibliografii nie sposób się zorientować.

Przyjrzyjmy się, co zrobiono dotąd na polu bibliografii śląskiej? Można mówić o dwu jej rodzajach: 1) o bibliografii druków śląskich, tj. o rejestracji druków wytłoczonych, wydanych lub napisanych przez autorów pozostających w kulturalnym zasięgu Śląska, 2) o bibliografii o Śląsku.

I.

Pełnej retrospektywnej bibliografii polskich druków śląskich, obejmującej druki od najdawniejszych po ostatnie czasy brak. Są tylko częściowe bibliografie retrospektywne. Retrospektyw-

na bibliografię Śląska Cieszyńskiego dał znany działacz i polityk śląski ks. Londzin w 2 pracach: w *Bibliografii druków polskich w Księstwie Cieszyńskim od r. 1716 do r. 1904*¹⁾ i w *Uzupełnieniach do Bibliografii druków polskich w Ks. Cieszyńskim od r. 1716 do r. 1904, jako też bibliografii nowszych druków aż do r. 1922*²⁾.

Zestawił w nich Londzin produkcję piśmienniczą za 107 lat. Same *Uzupełnienia* zawierają ponad 700 pozycji. Są w nich tak druki zwarte jak i periodyki, a nawet ulotki. Zasadą uzupełnień jest zebranie mało znanych i rzadkich odezów plebiscytowych z plebiscytu cieszyńskiego. Bibliografia druków cieszyńskich jest wynikiem 33-letniej pracy Londzina. Zawiera ona niewątpliwie braki, z których zdawał sobie dobrze sprawę autor, notując się nawet z myślą ponownego pełnego ich wydania. Planowi temu przeszkodziła śmierć. Kontynuacji bibliografii ks. Londzina podjął się ks. Rudolf Tomanek, prof. gimn. w Cieszynie³⁾, lecz i on nie doprowadził dzieła do końca⁴⁾. Wiele ciekawych wiadomości o drukach śląskich zebrał z biblioteki Jana Wantuły w Ustroniu Koniński Karol Ludwik w *Kartach z dziejów polskośći Śląska Cieszyńskiego*⁵⁾. Pierwszemu rozdziałowi nadał nawet tytuł „Pośród starych druków śląskich“.

W dziale retrospektywnej częściowej bibliografii można by wymienić jeszcze Sembrzyckiego Jana Kazimierza *Krótki przegląd literatury ewangelickiej polskiej Mazurów i Szlązaków od r. 1670*⁶⁾ i prof. Uniw. Warszawskiego ks. Jana

Szerudy *Bibliografię polsko-ewangelicką w. XIX i XX⁷⁾*), rejestrujące ewangelickie druki śląskie. Wydawnictwa piekarskie omówił Wallis St., mikołowski Kwiatkowski J. i Prus K.⁸⁾.

Czasopiśmiennictwu poświęciło uwagę kilku autorów-bibliografów, dając retrospektywne lub historyczne ich omówienie. Dziennikarstwu polskiemu na Śląsku poświęcił pracę Kudera⁹⁾. Powojenną prasą polską zajęli się Brożek Ludwik i Michejda Oskar w pracy *Powojenna prasa polska na Śląsku Cieszyńskim*¹⁰⁾. Brożek omówił pisma, wychodzące w granicach państwa polskiego — zna ich 80, Michejda w granicach Czechosłowacji — zna ich 40. Ilustrowanym czasopismom polskim na Górnym Śląsku jest poświęcony anonimowy artykuł w *Głosach nad Odrą* z r. 1917: *O ilustrowanych czasopismach na Górnym Śląsku*¹¹⁾. W okres zmagania powstańczych i plebiscytu przenosi nas znany bibliograf i bibliotekarz Biblioteki Jagiellońskiej, Adam Bar, zestawiając w art. *Prasa górnośląska w okresie plebiscytu i powstań*¹²⁾ rzadkie i cenne pisma tego czasu. Znał ich Bar tylko 13, pomijając wychodzące najpierw w Opolu, a potem w Bytomiu (1919—1921) pismo *Der Weisse Adler*. Nie zadawała się Bar podaniem historycznych i bibliograficznych szczegółów, ale wyszczególnia przy niektórych pismach ciekawsze artykuły i wkracza w bibliografię zawartości czasopism. Uzupełnieniem pracy Bara jest art. Łakomego Ludwika *Czasopismo „Powstaniec“ w l. 1919—1921*¹³⁾. Ważne dla bibliografa szczegóły odsłania Brożek

Juliusz w art. *Prasa legionowa na Śląsku*¹⁴⁾. Z dawniejszych pism zajęli się *Przyjacielem Ludu* i *Posłem Ewangelickim* Buzek, Stonawski, Wantuła; *Tygodnikiem Polskim* Popiołek, *Katolikiem* Bar, *Gazetą Opolską* Tobiasz, *Nowinami Śląskimi* nieznany autor w *Strażnicy*¹⁵⁾. W specjalną już dziedzinę wkracza Gładysz Mieczysław swoimi *Polskimi czasopismami dla dzieci i młodzieży na Śląsku*¹⁶⁾, wymieniając 37 tytułów, wśród nich pism religijnych 8, dla młodzieży szkolnej 13, dla młodzieży pracowniczej 2, młodzieży innej 14. Najstarszym pismem, przytoczonym przez Gładysza jest wydawane w l. 1885—91 dla starszej młodzieży *Zdrowaś Maria*.

Bibliografia bieżąca poza ogłoszonymi przez Kotulę Jerzego polskimi drukami śląskimi w czeskim *Slovensky Katalog Bibliografický*¹⁷⁾ i Popiołka Franciszka omówieniem druków cieszyńskich w *Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Oesterreichisch-Schlesiens*¹⁸⁾, jak również bibliografia zawartości periodyków i dzieł zbiorowych poza Botwińskiego St. R. *Bibliografią kalendarzy wydanych na r. 1884 we W. Ks. Poznańskim, Śląsku, Prusach zachodnich i wschodnich*¹⁹⁾ właściwie reprezentantów swych nie posiadają.

Polska bibliografia o Śląsku może się wykazać szeregiem poważnych pozycji. Ogólny charakter posiadają 2 prace, ułożone działowo: *Spis dzieł i wydawnictw dotyczących Śląska*, umieszczony w publikacji Janickiego Stanisława *Śląsk na*

lonie Macierzy 1922—1928²⁰⁾ i Boidola Edgara *Die Wojewodschaft Schlesien 1921 — März 1931*²¹⁾. Janicki próbuje dać retrospektywne zestawienie wszystkich ważniejszych samostistnych druków w jęz. polskim (bez artykułów w czasopismach) dotyczących całego Śląska, Boidol natomiast ogranicza swój spis do prac dotyczących polskiego województwa śląskiego w latach 1921—31 i wydanych w Polsce w tym okresie, uwzględniając też prace w jęz. niemieckim.

Do bibliografii już specjalnej wkracza cenna praca zbiorowa, wydana pod red. Lutmana Romana przez Instytut Śląski *Stan i potrzeby nauki polskiej na Śląsku*²²⁾. Składa się ona z kilkunastu opracowanych przez poważnych fachowców artykułów, z których każdy jest poświęcony odrębnej gałęzi naukowej. Artykuły te zawierają wartościową bibliografię rozumowaną geologii, botaniki, zoologii, geografii, kartografii, antropologii, etnografii, językoznawstwa, literatury, prehistorii, historii, historii sztuki, stosunków gospodarczych i społecznych, prawnych i demograficznych Śląska. Bibliografię tę uzupełniają Danysz Fle-szarowej R. *Współczesne badania geologiczne na Górnym Śląsku*²³⁾, Brożka L. *Część literatury odnoszącej się do stroju śląskiego*²⁴⁾, Milewskiego Wit. *Literatura o żubrach pszczyńskich*²⁵⁾, Lutmana R. *Regionalna literatura historyczna na Górnym Śląsku 1922—1928*²⁶⁾, Semkowicza Wł. o zabytkach²⁷⁾ i inne. Pominąwszy obfity materiał biograficzny, zawierający dużo danych bibliograficznych, specjalnie sobie po-

święcone bibliografii posiadają ks. Bonczyk²⁸), ks. Londzin²⁹), Nehring Wł.³⁰), Popiołek Fr.³¹), Stateczny O. E. J.³²).

Na osobne dokładniejsze omówienie zasługują prace nad bibliografią śląską Komitetu Bibliograficznego przy Bibliotece Sejmu Śląskiego w Katowicach i Instytutu Śląskiego, mimo, że nie zostały w całości uwieńczone pomyślnymi wynikami. Komitet bibliograficzny powstał w r. 1933 z inicjatywy marszałka Sejmu Śląskiego. W skład jego weszli Pampuch Piotr, jako przewodniczący, Brożek Ludwik, Koraszewski Jacek, Wallis Stanisław jako członkowie. Podstawę prac Komitetu stanowiły materiały bibliograficzne, przekazane Komitetowi przez Wallisa, Brożka i in. Zadaniem Komitetu było opracowanie retrospektywnej bibliografii druków śląskich i bibliografii o Śląsku. Z inicjatywy Instytutu Śląskiego na skutek porozumienia z Komitetem Bibliograficznym zaczął od r. 1935 wychodzić kwartalnie *Wykaz literatury bieżącej o Śląsku* jako dodatek do Komunikatów Instytutu Śląskiego. Redakcję Wykazu powierzono bibliotekarzowi Biblioteki Śląskiej a zarazem członkowi Komisji Jackowi Koraszewskiemu przy współpracy Ludwika Brożka i Marty Pampuchówny. Po przemienieniu Biblioteki Sejmu Śląskiego na Śląską Bibliotekę Publiczną i ustąpieniu Pampucha z przewodnictwa Komitetu, prace Komitetu uległy załamaniu. Opracowywanie Wykazu przejęła Biblioteka Publiczna, prowadząc je nadal pod red. Koraszewskiego, jako wydawnictwo Instytutu Śląskiego. W tej postaci przetrwał

Wykaz do wybuchu wojny, zarejestrowawszy w 17 numerach 4924 druków. Układ systematyczny obejmował 18 działów, całość zamykały 2 roczne skorowidze, systematyczny i alfabetyczny. W obrębie działów szły najpierw pozycje polskie, a po nich obcojęzyczne.

Instytut Śląski przedsięwziął kroki dla uzyskania zgromadzonego przez komitet materiału bibliograficznego celem kontynuowania prac nad retrospektywną bibliografią. Przyjęcie tych materiałów nastąpiło dopiero z końcem 1938 r., tyle czasu wymagało uzyskanie w tym kierunku zgody najpierw powołanej dopiero do życia w 1936 r. Komisji Bibliotecznej przy Bibliotece Publicznej (uchwała nastąpiła w 2 kwartale 1937) i Śląskiej Rady Wojewódzkiej (uchwała z drugiej połowy 1938). W ten sposób Instytut otrzymał do 20.000 kart bibliograficznych, jednak bez żadnych protokołów i sprawozdań, które by umożliwiły zorientowanie się co do metod pracy i źródeł, na podstawie których zebrano materiał. Aby praca ruszyła odrazu z miejsca i stanęła na odpowiednim poziomie, zaproszono do wydania opinii o tych materiałach i możliwościach dalszej pracy jednego z czołowych naszych bibliografów, kustosza Narod. Zakładu im. Ossolińskich we Lwowie, Władysława Wisłockiego, a następnie, po porozumieniu się z dyr. Bibl. Raczyńskich w Poznaniu Wojtkowskim i bibliografem i wybitnym znawcą starodruków kustoszem Bibl. Nar. dr. Piekarskim Kazimierzem, powierzono Wisłockiemu kierownictwo prac nad bibliografią śląską.

Celem zachowania większej elastyczności w pracy Wisłocki zaproponował przyszlą formę wydawnictwa jako materiały do bibliografii Śląska. Na pierwszy ogień miały iść druki samoistne, następnie kalendarze, czasopisma, druki plebiscytowe itp.

Niezależnie od materiałów uzyskanych od Komisji Bibliograficznej dysponował Instytut jeszcze innymi materiałami. Najpierw w związku z zamiarem wysuniętym w r. 1937 urzędzenia wystawy druków śląskich podjęto ich opracowywanie. I tak Piekarski przygotował wykaz druków XV i XVI w., Mikulska XVII w., Musioł Paweł XVIII wiek, (z Estreichera), Musioł Ludwik XIX wiek. Następnie w r. 1938 zaczęto przeprowadzać inwentaryzację materiałów śląskich w bibliotekach. Robili to we Wrocławiu Piekarski, w Bibliotece Załuskich Piotrowski, w Cieszynie w Bibliotece Szersznika i Zboru Ewangelickiego Gryczowa. Akcja inwentaryzacyjna miała objąć i inne biblioteki.

Tak prace inwentaryzacyjne, jak i zamierzenia Wisłockiego przerwała wojna, Wisłocki padł jej ofiarą, materiały uległy bądź zniszczeniu, bądź rozprószeniu.

II.

Nie byłby pełnym obraz bibliografii śląskiej, gdybyśmy pominęli prace niemieckie i czeskie.

Rozwój niemieckiej bibliografii śląskiej łączył się z rozwojem wypadków politycznych na Śląsku.

Wskutek odejścia od Niemiec dużej części Śląska Górnego po wojnie 1914 — 1918, wzrosło w nich zainteresowanie Śląskiem i dążność do ściślejszego duchowego zespolenia Śląska z Niemcami. W tym celu tworzą Niemcy na Śląsku liczne instytucje kulturalne i naukowe z dużym sztabem pracowników, mnożą się biblioteki, archiwa, muzea i wydawnictwa. Bibliografia, będąca miernikiem i rejestratorem produkcji piśmienniczej, stała na Śląsku najwyżej ze wszystkich prowincji niemieckich. Prowincja śląska jest — mówi znany pisarz i bibliograf niem. Bömer A., — am vortrefflichsten von allen mit bibliographischen Hilfsmitteln ausgestattet³³). Nic dziwnego, bibliografia przemawiająca dostępnym dla wszystkich głosem tytułów miała być nie tylko głosem nauki, ale i propagandy zwłaszcza wobec zagranicy.

Pomijając szczegółowsze informacje o bibliografiach niemieckich, ograniczę się do najważniejszych rzeczy. Retrospektywnej bibliografii niemieckich druków śląskich nie ma, są tylko podobnie jak w polskim piśmiennictwie częściowe bibliografie pewnych okręgów jak Nysy³⁴). Niektóre z licznych Heimatblattów umieszczały czasem wśród kroniki spisy druków, wytloczonych w danym mieście, czy powiecie³⁵).

Natomiast prac o śląskich periodykach jest dużo. Rejestrację periodyków śląskich znajdujemy u Klawittera³⁶), dziennikami politycznymi zajmował się Pittius³⁷), polityczną prasą specjalnie wrocławską Müller L.³⁸), do najstarszych czasopism śląskich sięgnął Dubiński M.³⁹), do po-

czątków śląskich pism pedagogicznych i muzykalioń zwrócił się Thilo⁴⁰⁾. Jest i obszerna praca o polskich czasopismach na Górnym Śląsku Ta-deusza Bernatta⁴¹⁾. Szkoda tylko, że jej nie wydrukowano, lecz zalega ona w bibliotekach w maszynopisie. O czasopiśmiennictwie niemieckim w województwie śląskim pisał Krull Max.⁴²⁾ Z pracy jego dowiadujemy się, że było w nim 25 czasopism niemieckich, z tego 5 dzienników, 2 wychodzące 4 razy tygodniowo, 3 półtygodniki. Na marginesie wymienimy jeszcze częściowo do Śląska odnoszącą się pracę Bernatta St. *Die deutsche politische Tagespresse Polens* 1926 (U nas na szerszej podstawie ujął ten temat Kasznitz Karol *Prasa niemiecka w Polsce*⁴³⁾.

Retrospektywna bibliografia o Śląsku może się poszczycić bardzo cennym dorobkiem. Na czoło publikacyj w tym kierunku wybija się 6-tomowa *Schlesische Bibliographie*, wydana przez Komisję Historyczną Śląska w latach 1922—1935⁴⁴⁾. Obejmuje ona historię w opracowaniu Loewego, prehistorię i etnografię — dra Ernesta Boehlicha, botanikę przez prof. Uniw. wrocławskiego Ferdynanda Paxa, zoologię — Ferdynanda Paxa juniora, syna botanika i Tischbiereka Hildegarda, historię sztuki — Gruna Herberta, radcę bibliotecznego Uniw. Biblioteki we Wrocławiu, wreszcie muzykę i teatr przez Hübnera Johannes. Inne tomy nie wyszły. W obrębie poszczególnych nauk zastosowano układ systematyczny z indeksem autorskim, miejscowości i przedmiotowym. *Schlesische Bibliographie* zawiera materiał odno-

szący się do terytorium Górnego i Dolnego Śląska sprzed 1919 r., tudzież Śląska Cieszyńskiego, choć w poszczególnych bibliografiach są od tej zasady odstępstwa. Np. prehistoria obejmuje także Łużycę, a botanika północne Morawy i Czechy, gdy historia pomija Śląsk Cieszyński. Również materiał uwzględniony przez poszczególne bibliografie nie jest jednolity. Etnografia, prehistoria i botanika czerpały go również z kalendarzy, różnych *Heimatblättern* i innych czasopism prowincjonalnych, gdy inne nauki, bądź jak historia pomijały go całkowicie lub korzystały z niego raczej wyjątkowo.

Rolę popularnego przewodnika wśród książek o Śląsku spełnia Klossa Alfreda *Schlesien, ein Bücherverzeichnis und Führer zu Schlesiens Volk, Land und Leben* ⁴⁵⁾. Daje ona w 12 rozdziałach, opracowanych przez różnych autorów i poświęconych różnym naukom wybór bibliografii. Korzystanie ułatwiają dołączone objaśnienia przy poszczególnych tytułach.

Górny Śląsk (w granicach sprzed 1919 r.) otrzymał swoją bibliografię: *Deutsches Grenzland Oberschlesien* doprowadzoną do r. 1925 ⁴⁶⁾ i dopełnioną następnie za lata 1926—27 ⁴⁷⁾ w opracowaniu Kaisiga Karola, Bellée H. i Vogt Leny. Bibliografia ta nie uwzględnia przyrodoznawstwa. Umieszczony rozdział *Naturereignisse* podaje zaledwie 25 pozycji dotyczących zjawisk takich, jak olbrzymie wylewy, trzęsienia ziemi na G. Śląsku. Również zagadnienia gospodarcze, poza ich historyczną stroną i techniczne są niemal wyeliminowane.

Deutsches Grenzland Oberschlesien jest podstawą dla 10 lat później wydanej i doprowadzonej do tego stanu *Oberschlesische Bibliographie*⁴⁸⁾. Współpracownicy nowej, uzupełnionej i przerobionej bibliografii pozostali ci sami, — ubył tylko Kaisig, którego pamięci poświęcono wydaną bibliografię. Również zasady opracowania pozostały bez zmiany. Układ dzieła systematyczny. W obrębie poszczególnych rozdziałów idą najpierw prace ogólniejsze, a po nich z kolei coraz bardziej szczegółowe. A więc mamy najpierw pozycje ogólne o Śląsku, poczym o Górnym Śląsku, aby poprzez poszczególne okręgi czy powiaty dojść do pojedynczych miejscowości. Literatura polska uwzględniona jest w nowym wykazie w znacznie wyższym stopniu, niż poprzednio. Po tytułach w polskim brzmieniu dodano w klamrach tłumaczenie niemieckie.

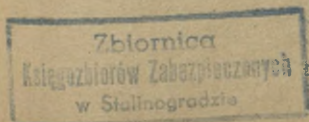
Obaj wyżej wymienieni autorowie wydali również wybór bibliografii górnośląskiej za 1. 1918—1939⁴⁹⁾, spełniający rolę podobną jak wspomniana już bibliografia Klossa.

Z poszczególnych powiatów i miejscowości zdobyły dla siebie bibliograficzne opracowania: Góra św. Anny⁵⁰⁾, Bolesławiec⁵¹⁾, Bytom⁵²⁾, Gliwice⁵³⁾, Głogówek⁵⁴⁾, Hulczyn⁵⁵⁾, Kluczbork⁵⁶⁾, Kłodzko⁵⁷⁾, Koźle⁵⁸⁾, Milicz⁵⁹⁾, Nowa Sól⁶⁰⁾, Nowinborg⁶¹⁾, Nyssa⁶²⁾, Otmuchów⁶³⁾, Pokój⁶⁴⁾, Racibórz⁶⁵⁾, Środa⁶⁶⁾, Trzebnica⁶⁷⁾, Wrocław⁶⁸⁾, Zabrze⁶⁹⁾.

Poczet ogólnych bibliografii retrospektywnych o Śląsku uzupełniają bibliografie specjalne tak re-

trospektywne, jak bieżące. Przykładowo wymienię ich kilka. Retrospektywnym i specjalnym zarazem są Charmatza R. *Wegweiser durch die Literatur der österreichischen Geschichte 1912*, Reza H. *Bibliographie der deutschen Volkskunde in den Karpathenländern (1934)*, tudzież Hobinki *Bibliographie der deutschen Volkskunde in Mähren und Schlesien*. Pierwsza obejmuje historię, dwie następne etnografię, terytorialnie jednak sięgają także poza obszar Śląska. Słabo uwzględniona przez bibl. ogólną dziedzina geologii jest opracowaną przez Michaela i Quitzowa⁷⁰). T. zw. sprawa śląska, stająca się po pierwszej wojnie światowej sprawą międzynarodową, znalazła swój oddźwięk w bibliografiach m. i. Bellée⁷¹), Urbanka⁷²). (W lit. pol. o niej m. i. *Strażnica Zachodnia* 1922, nr 1) i Francuza Calmette'a⁷³).

Z bieżących niemieckich bibliografij zasługują na wymienienie krajo- i ludoznawcza publikowana od r. 1892 (z przerwami) najpierw przez Partscha, następnie Nentwiga H. w *Jahresbericht der Schlesischen Gesellschaft für vaterländische Kultur*; historyczna wydawana przez Śląską Komisję Historyczną od 1920 r. (z przerwą 1928—1934) w kolejnym opracowaniu Bellée, Jessena, Willnera; heraldyczne (das sippenkundliche Schrifttum) w *Der Schlesische Familienforscher* w redakcji Kienitza, prehistoryczna w *Alt-schlesische Blätter* opracowana kolejno przez Jahna M., Petersona E., Glasera R., Peschecka Ch., Klammta W. i i.

Z bibliografij poświęconych osobistościom najpokaźniejszą bodaj bibliografię zyskał Eichen-dorff ⁷⁴).

Na zakończenie przeglądu kilka słów o czeskich bibliografiach o Śląsku. Jest ich niewiele. Ogólną retrospektywną bibliografię dali Bar Zd. i Dedina. Poza tym Bar poświęcił Cieszynowi swój przegląd ⁷⁵).

III.

Po tym pobieżnym przeglądzie bibliografij śląskich pozostają do omówienia w najogólniejszym zarysie niektóre zasady wykonania przyszłej bibliografii. Sprawa ta nabiera żywszej aktualności wobec faktu powołania do życia przez Instytut Śląski Biura Bibliograficznego dla przeprowadzenia prac bibliograficznych. Instytut zamierzenia realizuje szybko. Dobrze jest tedy zawczasu porozumieć się w wielu kwestiach, a zwłaszcza wątpliwych, zanim dojdzie do ich wykonania.

Na wstępie należy przede wszystkim ustalić zasięg terytorialny dla bibliografii śląskiej i jej rozpiętość. Bibliografia winna uwzględniać cały Śląsk i Łużyce, a więc w Polsce dzisiejszej województwo górno- i dolnośląskie, w Czechach powiat opawski i część Cieszyńskiego, w Niemczech pow. Wojrowicki i Rozbórski (część Łużyc Górnych).

Pod względem swej rozpiętości winna ona obejmować: 1. bibliografię druków śląskich, 2. bibliografię zawartości wydawnictw periodycznych i zbiorowych, 3. bibliografię o Śląsku i to wszystkie trzy w obu ich postaciach retrospektywnej

i bieżącej. Ponieważ nie prędko jeszcze będzie można produkcję piśmienniczą sprawnie i systematycznie rejestrować, trzeba datę, do której będą doprowadzone bibliografie retrospektywne, przesunąć po koniec roku 1946, a opracowywanie i publikowanie bibliografii bieżących, wymagających aktualności i punktualności, zacząć od r. 1947. W ten sposób bibliografie retrospektywne wyczerpią materiał wydany do końca roku 1946, materiał zaś późniejszy wejdzie do bibliografii bieżących, które znowu po pewnym czasie złożą się na całości, obejmujące dłuższy czasokres.

Aby należycie podolać tak rozległym zadaniom, należy wykorzystać pracę zbiorową i skoordynować ją z pracą indywidualną. Postulatowi pracy zbiorowej odpowie oddanie siłom pomocniczym wykonywania czynności technicznych, zwłaszcza przepisywanie tytułów i prac wstępnych do indeksów, natomiast wybór materiału, jego selekcja, redakcja, układ, kontrola pracy sił pomocniczych, musi spoczywać w ręku autora bibliografii. Przy ostatecznym rozdzieleniu materiału na działy w bibliografii systematycznej — współpraca fachowych uczonych jest niezbędna.

Pominąwszy liczne kwestie techniczne, związane z opracowywaniem bibliografii, zresztą omówione niejednokrotnie w naszej literaturze naukowej — wysuniemy kilka dezyderatów odnośnie do wymienionych przez nas kierunków bibliografii.

A. Bibliografia druków śląskich winna zadość uczynić kilku warunkom; zawrze ona prócz druków samodzielnych (również odbitek i nadbitek)

wytłoczonych na Śląsku, ich przedruki i tłómaczenia i prace Ślązaków, opublikowane poza Śląskiem. Odpisy tytułów, zebrane na podstawie źródeł bibliograficznych, będą skonfrontowane z samymi drukami. Druki rzadkie i nie opisane w głównych bibliografiach zyskają dokładny opis bibliograficzny. Kartki bibliograficzne, zawierające opis druków, będą zaopatrzone skrótem najważniejszych z góry przewidzianych bibliotek, informującym, w której z nich znajduje się dana książka. W ten sposób bibliografia stanie się zarazem katalogiem centralnym dla druków śląskich, ułatwiającym ich poszukiwanie. Bibliografię taką powita z zadowoleniem każdy, kto doświadczył, ile wysiłków i czasu zużyć musiał, by znaleźć potrzebną mu książkę śląską. Bez względu na to, jaki układ przyjmie bibliografia za podstawę, musimy w bibliografii mieć układów kilka i tak: topograficzny według miejscowości, a w ich obrębie według drukarni, a także wydawców, chronologiczny według lat wydania i autorski.

Na odrębne traktowanie zasługują periodyki, bardzo często opracowywane w bibliografiach nieporządnie. Opis ich musi wyszczególniać jak najdokładniej lata wychodzenia, a w ich obrębie ilość numerów (zeszytów), składających się na rocznik. Z punktu widzenia czytelnika są to szczególnie najważniejsze.

Pozostaje jeszcze otwartą kwestia, czy bibliografia obejmie również druki niemieckie i czeskie, wydane na Śląsku. Osobiście oświadczyłbym się

za ich wydaniem, łącznie z polskimi. Byłoby to podstawą do bardzo ciekawych wniosków porównawczych zwłaszcza statystycznych.

W związku z tym wylania się problem praktyczny. Bibliografia opublikowana winna dać podwalinę dla kartoteki druków śląskich. Należy na jedną z poważnych instytucyj śląskich np. na Instytut Śląski lub Śląską Bibliotekę Publiczną w Katowicach nałożyć obowiązek utrzymywania i kontynuowania tej kartoteki. Prowadzona przynajmniej w chronologicznym układzie, a w jego obrębie w topograficznym układzie da możliwość systematycznego ogłaszania zestawień statystycznych piśmienniczej produkcji śląskiej.

B. Bibliografia zawartości wydawnictw periodycznych i zbiorowych ma dla Śląska szczególne znaczenie z powodu stosunkowo małej znajomości pism śląskich poza samym Śląskiem. Wykaże ona co wartościowego pod względem literackim i naukowym zawierają wydawnictwa śląskie. Wydawnictwa cenne i rzadkie jak powstańcze, plebiscytowe, nielegalne należy opracować metodą monograficzną, rejestrując w kolejności numerów wszystko od artykułów samodzielnych do kroniki, a nawet wzmianek poszczególnych i wiążąc całość złożoną z grupy czasopism indeksami. Do innych wydawnictw ciągłych i zbiorowych, wymagających selekcji tak wydawnictw samych, jak i ich zawartości, stosować metodę chronologiczno-systematyczną, poddając opracowaniu bibliograficznemu wydawnictwa pewnego okresu. Zasadniczo uwzględniać tylko artykuły samodzielne, recenzje (nie

sprawozdania krótkie), w wyjątkowych wypadkach kronikę równoważną przez swój walor samodzielnym artykułom. Dla artykułów nie posiadających tytułów dorabia się je. Tytuły nie informujące dostatecznie o treści artykułu, zaopatruje się w uzupełnienia i wyjaśnienia, pozwalające się zorientować w jego treści (bibliografia rozumowana czyli analityczna).

Nawiasowo dodam, że programowe i całkowite opracowanie bibliografii zawartości wydawnictw ciągłych i zbiorowych dałoby pierwszą w takiej skali w Polsce bibliografię.

C. Bibliografia o Śląsku była spośród 3 kierunków wymienionych najbardziej uprawiana. Jest z tej dziedziny najwięcej publikacyj. Nie brak również surowego materiału w postaci odpisów tytułów książek i artykułów. Dużą ilość kartek bibliograficznych, dotyczących Śląska, posiada Brożek L., do etnografii Wallis St. Materiał ten należy sprawdzić, uzupełnić, ujednolicić redakcyjnie i nic nie mówiące tytuły dopełnić wyjaśnieniami.

Przy ostatecznym układzie bibliografii trzeba uwzględnić praktykę stosowaną w dotychczasowych bibliografiach o Śląsku, a więc w miarę możliwości wyzyskać ich ogólny schemat działowy z rozgałęzieniami poddziałów, przygotować indeksy prócz autorskiego, osób i miejscowości — również przedmiotowy. Jako przykład dobrze opracowanych indeksów miejscowości i przedmiotowego (Sachverzeichnis) służyć mogą indeksy w *Bibliographie der schlesischen Volkskunde* Boehlicha.

Ze względu na specjalne potrzeby Śląska i służbę bibliograficzno-informacyjną należy prowadzić jeszcze bibliografię osób związanych swą działalnością ze Śląskiem i miejscowości Śląska. W tych odrębnie traktowanych bibliografiach winny być umieszczone nie tylko prace samodzielne, poświęcone osobom i miejscowościom Śląska, ale wyszczególnione dokładnie strony prac, na których znajdują się o nich istotne wiadomości, chociaż tematowo prace te są poświęcone innym zagadnieniom.

Bibliografia taka, uprawiana obecnie szeroko, nazwana przez Schneidera Gedankenbibliographie, będzie bardzo pomocną przy opracowywaniu Słownika biograficznego Ślązaków i Słownika geograficznego Śląska.

W planie wyłuszczonej powyżej można niejedno zmienić — główną jednak rzeczą jest, by go w tej czy w innej postaci przeprowadzić.

¹⁾ IX Sprawozdanie gimnazjum polskiego w Cieszynie za r. szk. 1903—1904 i odb. Cieszyn 1904.

²⁾ XXV, XXVI, XXVII Sprawozdanie jubileuszowe (1895—1920) państw. Gimn. im. Antoniego Osuchowskiego w Cieszynie, Cieszyn 1922.

³⁾ Brożek L. O bibliografii cieszyńskiej i rzeczach pokrewnych. Zaranie Śląskie 1930, z. 1, s. 8.

⁴⁾ Ks. Tomanek zmarł w obozie koncentracyjnym.

⁵⁾ Przegląd współczesny 1935, t. 157-8, s. 1-29; t. 163, s. 33-43; t. 165, s. 95-114.

⁶⁾ Nawsie, nakł. Przyjaciela Ludu, E. Feitzinger 1888.

⁷⁾ Rocznik Ewangelicki 1925 i odb.

⁸⁾ Wallis St. Wydawnictwa i druki piekarskie. Młodzież Powstańcza 1937, nr 6; — Kwiatkowski J. Z siedziby Karola Miarki. Zaranie Śląskie 1938; Prus K. Z przeszłości Mikołowa i jego okolicy 1932 (o drukarni i czasopismach s. 438-445) i O pierwszych polskich drukarniach i wydawcach na Górnym Śląsku to i owo 1920.

⁹⁾ Kudera Dziennikarstwo polskie na Śląsku 1912.

¹⁰⁾ Roczniki Tow. Przyj. Nauk na Śląsku 1934, s. 217-230.

¹¹⁾ s. 37-42.

¹²⁾ Komunikat Instytutu Śląskiego, Ser. I, nr 44.

¹³⁾ Komunikat Instytutu Śląskiego, Ser. III, nr 36

¹⁴⁾ Komunikat Instytutu Śląskiego, Ser. II, nr 1.

¹⁵⁾ Buzek Ant. „Przyjaciel Ludu“ (wspomnienie w 50-letni jubileusz nieprzerwanej działalności prasy ewangelickiej na Śląsku Cieszyńskim). Posel Ewangelicki 1935, nr 1; St[onawski J.] „Posel Ewangelicki“. (Powstanie jego i rozwój 1935, nr 1; W[antuła J. Wartość „Posła Ewangelickiego“, pierwotnie „Przyjaciela Ludu“ wobec społeczeństwa polsko-ewangelickiego na Śląsku. Posel Ewangelicki 1935, nr 1; Wantuła J. Przyjaciel Ludu. Posel Ewangelicki 1935, nr 1; Popio-

lek F. *Pierwsze czasopismo polskie na Śląsku*. (Tygodnik Polski). *Zaranie Śląskie* 1931, s. 153-156; Bar A. *Karol Miarka jako redaktor „Katolika“*. Fragment z dziejów prasy polskiej na Górnym Śląsku 1935; Napierański A. *Der Katolik und das schlesische Zentrum 1889—1903*, 1903; Tobiasz M. *Gdy Koraszewski zakładał „Gazetę Polską“*, *Polska Zachodnia* 1938, nr 71, i *Na froncie walki narodowej w Opolskim*, *Bronisław Koraszewski 1888—1922*, 1938; Iks. *Nowiny Śląskie. Strażnica Zachodnia* 1922, nr 3.

¹⁶⁾ *Roczniki Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku* 1931, s. 303-321.

¹⁷⁾ *Slovensky Katalog bibliografický za r. 1880*. Rocznik 4, Praha 1881, cz. 2 — i toż za r. 1881. Rocznik V. Na str. 115-184 dział polski w opracowaniu W. Wisłockiego.

¹⁸⁾ *Jahresbericht über die polnische Literatur. Zeitschrift für Gesch. und Kulturgeschichte Oesterreichisch-Schlesiens* 1907/8, Jg. 3, s. 188-9, 1908/9, Jg. 4 s. 150; — *Bericht über die polnische Literatur*. Tamże 1910/11, Jg. 6, s. 40-41; *Polnische Literatur*, tamże 1913, Jg. 8, s. 58-60 i 1916, Jg. 11, s. 231-233.

¹⁹⁾ *Warta*, 1884, nr 509 i odb. Poznań 1884.

²⁰⁾ Katowice 1929, s. 328-355.

²¹⁾ *Das Deutschtum in Polnisch-Schlesien. Ein Handbuch über Land und Leute*. Hrgb. von Viktor Kander, Planen i. Vogtl. 1932, s. 148—462.

²²⁾ *Pamiętnik Instytutu Śląskiego*, t. 1, Katowice 1936, s. 525. Na treść jej składa się: Lutman R. Stan i potrzeby nauki pol. o Śląsku. Książkiewicz M. Stan i potrzeby geologii Śląsku Cieszyńskiego. Passendorfer E. Stan i potrzeby geologii Śląska Górnego. Bocheński Tad. Badanie geologiczne węgla w polskim zagłębiu węglowym. — Kozłowska A. Stan i potrzeby nauki pol. o Śl. w zakresie botaniki. Czudek A. Stan i potrzeby nauki pol. o Śląsku w zakresie zoologii. Wrzosek A. Stan i potrzeby nauki polskiej o Śl. w zakresie geografii. Olszewicz Bol. Stan i potrzeby nauki pol. o Śl. w zakresie kartografii. Sto-

Iyhwo K. i Sedlaczek-Komorowski L. Stan i potrzeby nauki pol. o Śl. w zakresie antropologii. Gładysz M. Stan i potrzeby nauki pol. o Śl. w zakresie etnografii. Nitsch M. Stan i potrzeby językoznawstwa pol. na Śl. Ogrodziński W. Stan i potrzeby nauki pol. w zakresie piśmiennictwa śląskiego. Kostrzewski J. Stan i potrzeby nauki pol. o Śl. w zakresie prehistorii. Piotrowicz K. Stan i potrzeby nauki pol. o Śląsku w zakresie historii. Gębarowicz M. Stan i potrzeby nauki pol. o Śl. w zakresie historii sztuki. Olszewicz W. Stan i potrzeby nauki pol. o Śl. w zakresie stosunków gospodarczych i społecznych. Kostka Ed. Stan i potrzeby nauki pol. o Śl. w zakresie stosunków prawnych. Kostka Ed. Uwagi o stanie i potrzebie opracowań demograficznych na Śląsku.

²³⁾ *Roczniki Tow. Przyj. Nauk na Śląsku* 1931, r. 3, s. 356-368.

²⁴⁾ *Zaranie Śląskie* 1931, r. 7. s. 151-152.

²⁵⁾ *Roczniki Tow. Przyj. Nauk na Śląsku* 1930, r. 2, s. 361-367.

²⁶⁾ Tamże 1929, t. 1, s. 29-36.

²⁷⁾ *Zabytki romańskie na górze Sobótce. Przegląd Historii Sztuki* 1929, t. 1, s. 29-36.

²⁸⁾ Szramek E. Norbert Bonczyk. *Roczniki Tow. Przyj. Nauk na Śląsku* 1930, r. 2, s. 46-49.

²⁹⁾ Brożek L. *Bibliografia prac ks. Józefa Londzina. Zaranie Śląskie* 1933, r. 9, s. 84-102.

³⁰⁾ Chrzanowski Ign. Władysław Nehring. *Wspomnienie pośmiertne i Bibliografia prac naukowych przez Adama Babiaczka*.

³¹⁾ Brożek Ludwik. *Bibliografia Franciszka Popiolka. Zaranie Śląskie* 1938, r. 14, s. 120-138.

³²⁾ Ogrodziński Winc. O. Euzebiusz Franciszek Stateczny. *Roczniki Tow. Przyj. Nauk* 1936, s. 182-186.

³³⁾ Bömer A. *Die deutsche landesgeschichtliche Bibliographie mit dem Ausgang des Weltkriegs. Blätter für deutsche Landesgeschichte* 1939, Jg. 85, s. 96.

³⁴⁾ Kaminsky Fr. *Aus alten oberschlesischen Bücherkatalogen. I. Neisser Drucke. Mitteilungsblatt der heimatkundlichen Arbeitsgemeinschaften Oberschlesiens* 1924, Jg. 1, s. 2-4, 19-20.

³⁵⁾ N. prz. *Vierteljahrschrift für Geschichte und Heimatskunde der Grafschaft Glatz.*

³⁶⁾ Klawitter Willy. *Die Zeitungen und Zeitschriften Schlesiens von den Anfängen bis zum Jahre 1870 bzw. bis zur Gegenwart*, Breslau 1930.

³⁷⁾ *Die politische Tagespresse Schlesiens*, Heidelberg 1914.

³⁸⁾ *Die Breslauer politische Presse von 1742-1861*, Breslau 1908-18.

³⁹⁾ *Oberschlesiens älteste Zeitschriften. Oberschl. Heimatkalender* 1932, s. 29-32.

⁴⁰⁾ *Beiträge zur Geschichte der schlesischen Zeitschriften. I. Die Anfänge der pädagogischen Presse. 2. Die ersten Blätter für musikalische Interessen. Schlesische Heimatblätter IV* (1911), s. 253-258, 397 u.

⁴¹⁾ *Polnische Zeitungen in Oberschlesien* 1924.

⁴²⁾ *Deutsche Presse in Polnisch-Schlesien. Das Deutschum in Polnisch Schlesien* 1932, s. 366-372.

⁴³⁾ *Sprawy Narodowościowe* 1932, r. 6, s. 595-622.

⁴⁴⁾ *Schlesische Bibliographie. Hrg. von der Historischen Kommission für Schlesien. I. Loewe Viktor. Bibliographie der schlesischen Geschichte* 1927, s. 587. II. Boelich Ernst. *Bibliographie der schlesischen Vor- und Frühgeschichte* 1929, s. 400. III. Boelich Ernst. *Bibliographie der Schlesischen Volkskunde* 1929, Bd. 1-2, s. 877. IV. Pax F. *Bibliographie der schlesischen Botanik* 1929, s. 167. V. Pax F. und Tischbierrek. *Bibliographie der schlesischen Zoologie* T. 1, 1930, s. 520. T. 2. 1935, s. 176. VI. T. 1. Gruhn H. *Bibliographie der Schlesischen Kunstgeschichte* 1933, s. 357. T. 2. *Bibliographie des Schlesischen Musik- und Theaterwesens* 1934, s. 280.

⁴⁵⁾ Breslau 1933, s. 200. Spis rozdziałów: Kloss Einführung, Olbricht Landeskunde, Peuckert Volkskunde, Peuckert Vorgeschichte, Jessen Geschichte, Schmidt Das oberschlesische Schicksal, Jedin Die Katholische Kirche, Müller Die ewangelische Kirche, Milch Werner Die Literatur, Stephan Die Kunst, Hübner Die Musik, Fraenkel Die Wirtschaft.

⁴⁶⁾ *Deutsches Grenzland Oberschlesien. Ein Literaturnachweis* Hrg. von Kaisig K., Bellée H. u. Vogt L. Gleiwitz 1927, Verband oberschlesischer Volksbüchereien, s. XIII, 616.

⁴⁷⁾ toż *Ein Literaturverzeichnis für die Jahre 1926 und 1927.*, Gleiwitz 1928, s. VIII, 181.

⁴⁸⁾ *Oberschlesische Bibliographie unter Zugrundelegung der Bibliographie „Deutsches Grenzland Oberschlesien“.* Ein Literaturnachweis von K. Kaisig, H. Bellée und L. Vogt, neu bearbeitet und fortgeführt von H. Bellée und Lena Bellée-Vogt.

⁴⁹⁾ Bellée H. u. Bellée-Vogt L. *Oberschlesische Bibliographie 1918-1939*, Sonderabdruck aus „*Deutsches Archiv für Landes- und Volksforschung*“, Jg. IV, H. 1.

⁵⁰⁾ Krause W. *Der Annaberg im Schrifttum. Der Oberschlesier* 1938, Jg. 20, s. 362-364.

⁵¹⁾ Schiller A. *Die Literatur von Naumburg an der Queis und den Landorten des Kreises Bunzlau. Heimat-Kalender für den Kreis Bunzlau* 1940, s. 64-74; — Schiller A. *Die Bunzlauer Literatur zusammengest.* Bunzlau 1924, s. 111. (maszynopis).

⁵²⁾ Perlick A. *Heimatkundliche Bibliographie des Beuthener Landes für 1924*, Beuthen 1925, s. 19.

⁵³⁾ Kaisig K. *Schrifttum über Gleiwitz. Gleiwitzer Jahrb.* 1927, s. 290-99; — Tenze *Bibliographie des Kreises Tost-Gleiwitz. Heimat-Kalender f. d. Kreis Tost-Gleiwitz* 1928, Jg. 1, s. 149-157.

⁵⁴⁾ Strzyz H. *Literatur über Oberglogau. Festschrift für Oberglogau* 1925. 2 Zählung, s. 20-23; *Der Oberschlesier* 1925, Jg. 7, s. 192-199.

⁵⁵⁾ Krause K. *Bibliographie des Hultschiner Ländchens. Der Oberschlesier* 1938, Jg. 20, s. 117-120.

⁵⁶⁾ Fleischer K. *Literatur über den Kreis Kreuzburg OS. Heimatkalender für den Kreis Kreuzburg* 1926, s. 96-100; — Perlick A. *Beiträge zur Heimatkunde des Kreuzburger Landes. Oberschlesisches Jahrbuch*, Bd. 2, 1925, s. 125-185.

⁵⁷⁾ Klemenz P. *Die Literatur der Landes- und Volkskunde der Grafschaft Glatz*. 2 Aufl. Glatz 1924, s. 74; — Volkmer F. *Literatur über die Grafschaft Glatz. Glatzer Vierteljahresschrift* 1888/9, Jg. 8, s. 313-334 i 1889/90, Jg. 9, s. 157-163.

⁵⁸⁾ Kaminsky F. *Druckwerke von Kreis, Stadt und Festung Cosel. Cosel Heimatkalender* 1935, s. 46-49.

⁵⁹⁾ Gottschalk J. *Literatur zur Heimatkunde des Kreises Militsch, Heimatbl. f. d. Kr. Militsch-Trächenberg* 1925, Nr. 1.

⁶⁰⁾ Schulz W. *Zum Neuen Saltze. Darstellungen und Quellen zur Geschichte der Stadt Neusalz (Oder)*. Bd. 1, Neusalz 1926.

⁶¹⁾ Schiller Art. *Literatur von Naumburg an der Quits und den Landorten des Kreises Bunzlau. Heimatkalender für den Kreis Bunzlau* 1940, s. 64-74.

⁶²⁾ Ruffert B. *Literatur über Neisse. 28 Jahresber. d. Neisser Kunst- und Altertumsver.* 1924, s. 18-23. — *Der Oberschlesier* 1924 25, 6. Jg., s. 104-109.

⁶³⁾ *Literaturnachweis* (über Stadt u. Land Ottmachau). *Der Oberschlesier* 1934, Jg. 16, s. 372.

⁶⁴⁾ *Literaturverzeichnis* (Carlsruhe OS.). *Der Oberschlesier* 1924/5, Jg. 6. s. 169-171.

⁶⁵⁾ Mosler J. *Ratibor und das Ratiborer Land im Schrifttum der Jahrhunderte*, Ratibor 1938, s. 165.

⁶⁶⁾ Baumgart P. *Bibliographie von Stadt und Kreis Neumarkt* 1928.

⁶⁷⁾ Klawitter W. *Bibliographie des Kreises Trebnitz* 1940, s. 57.

⁶⁸⁾ Geschwendt F. *Neuere Schriften zur Vorgeschichte von Gross Breslau*. *Altshlesische Blätter* 1935, Jg. 10, s. 123-125; — Wendt H. *Katalog der Druckschriften über die Stadt Breslau*. Breslau 1903, Nachtrag 1915.

⁶⁹⁾ Jurok Th. *Hindenburg Oberschlesien* (Literaturverzeichnis) 1936.

⁷⁰⁾ Michael R., Quitzow W. *Die geologische Literatur der Provinz Schlesien und der Nachbargebiete* 1914.

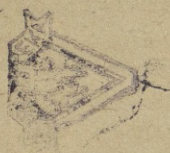
⁷¹⁾ *Oberschlesien und der Genfer Schiedsspruch* 1925, s. 230-258.

⁷²⁾ *Schriftennachweis zur Oberschlesischen Frage*, Breslau 1932, s. 32.

⁷³⁾ Calmette G. *Essai bibliographique sur le problème de la Haute Silesie*. *Les Archives de la Grande guerre*, Paris 1921, nr. 24, s. 113-127.

⁷⁴⁾ Eichendorff K. *Ein Jahrhundert Eichendorff-Literatur*, Regensburg 1924, s. 160.

⁷⁵⁾ Bar Zd. *Bibliografie slezske a o Slezsku*. *Slezský Sborník* 1936, s. 116-120; Dědina V. *Literatura o Slezsku*. *Vlatisvědný Sborník Slezský*. č. 1. 1925, s. 308-318; Bar Zd. *Literatura o Tešínsku*. *Sborník vystavy Bezručova Kraje ve Frýdku*. Frydek 1935, s. 105-111.

WYDAWNICTWA INSTYTUTU ŚLĄSKIEGO

INNE WYDAWNICTWA

Antoni Wrzosek, Nad Odrą i Nysą. Opis geograficzno-gospodarczy ziem śląskich. Z 3 mapami. 1945. Str. 67. Cena zł 40.—

Skorowidz gmin Śląska Dolnego i Opolskiego. Z niemieckimi i polskimi nazwami miejscowości według stanu z dnia 1 stycznia 1941. 1945. Str. 50. Cena zł 40.—

Józef Szaflarski i Antoni Wrzosek, Śląsk, mapa fizyczno-administracyjna (podział admin. wedł. stanu z roku 1939). Podziałka: 1:500.000. 1945. Cena zł 100.— (na wyczerpaniu)

Zaranie Śląskie, kwartalnik. Rocznik XVI. 1945. Str. 72 i 31 ilustracji. Cena zł 150.— (wyczerpane). — Rocznik XVII. 1946. Nr 1/2. Str. 75 i 22 ilustracji. Cena zł 200.—

Komunikaty Instytutu Śląskiego. Seria V w druku. (Do końca maja 1946 wyszło 10 komunikatów — wydrukowanych na prawach rękopisu).

W DRUKU I PRZYGOTOWANIU:

Tadeusz Dobrowolski, Sztuka na Śląsku.

Kazimierz Piwarski, Historia Śląska.

Marian Gumowski, Herby miast śląskich.

Zygmunt Izdebski, Niemiecka lista narodowa.

Franciszek Popiołek, Dzieje hutnictwa w Polsce.

Stefan Golachowski i Hubert Sukiennicki, Pierwszy etap osadnictwa na Śląsku Opolskim.

Zdzisław Kaczmarczyk, Dzieje średniowieczne Śląska.

Kazimierz Piwarski, Dzieje nowożytne Śląska.

Wincenty Ogrodziński, Dzieje piśmiennictwa śląskiego, tom I.

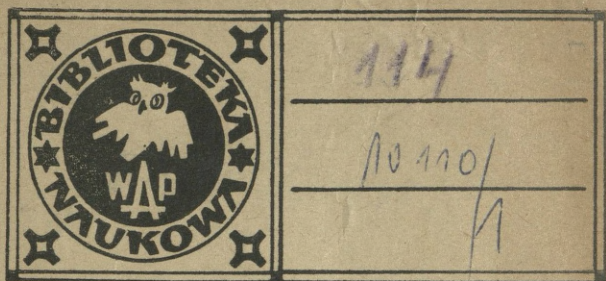
Karol Maleczyński, Historia Wrocławia.

Kazimierz Golba, Lompa.

Wypisy literackie o Niemcach i ich stosunku do Polski, w opracowaniu Stanisława Łempickiego.

Księga Henrykowska w tłumaczeniu i opracowaniu Romana Grodeckiego.

Aleksander Groza, Zagadnienie elektryfikacji na Śląsku.

5/Bg

5/
BRg